

ה'י'כ'ן'ק'מ'ה'ה'מ'ד'י'נ'ה'?

היתה הכרעה צבאית טובתנו. הסתערות הצבאות הערביים נבלמה הלכה למעשה.

אז התפנה בנגוריון, לדעתי, למחשבה על העתיד. הוא ראה את הבריחה שכבר היתה, ונוכח לדעת כי הוא יכול לזכות לא רק בשטחים נרחבים, הרבה מעבר לגבולות שנקבעו למדינה בעצרת-האום, אלא גם בשטחים ריקים. זה היה פיתוי עצום, ורק ההיסטוריון יקבע, בעוד מאה שנה, אם היה זה המישגה הגורלי ביותר בתולדות המדינה (כפי שאני סבור) או להיפך. על כל פנים, בשלב זה נעשה הכל כדי לגרש את הערבים — במתכוון, במחשבה תחילה, ביעילות. אצוננו, שוטעני שימשון, קיבלנו פקודות מפורשות למנוע את הסתננות הערבים חזרה לכפרים שנטשו, ולהרוג בו במקום כל ערבי שייתפס תוך כדי נסיון כזה. את התוצאות תיארת בשני ספריה-המלחמה שלי. בשדות פלשת (במרום) ובהצד השני של המטבע (במפורש).

אך האמת החשובה ביותר אינה טמונה גם בתיאור זה. היא היתה הרבה יותר פשוטה, בלתי-אמצעית, ורק חייל שהיה שם בשטח יכול להבין אותה נכונה. פשוט לא היתה אף פעם בריחה של ערביי פלסטין מן הארץ.

החיפאים ברחו לעכו או לביירות. עשירי יפו ברחו לעזה. ירושלמים עשירים נסעו לכל מקום בעולם, אולם המוני הפלחים, אותם בריים היושבים עתה במחנות הפליטים ברחבי המרחב, לא ברחו אף פעם מן הארץ. קרה דבר הרבה יותר פשוט. כאשר הסתערנו על כפר, ברחו התושבים — לרוב ברגע האחרון ממש, אחרי מכת-האש הראשונה שניתחה על הכפר למטר זה — אל הכפר שמאחוריו. כאשר הותקף הכפר השני, כעבור יומיים-שלושה, ברחו אל הכפר השלישי. וכן הלאה, מכפר לכפר.

לבסוף קפצה על הפליטים האלה שביתת-הנשק. לפתע פיתאום, בן לילה, הצץ גבול בינם לבין בתיים. הם היו משוכנעים כי כעבור זמן-מה יורשו סוף-סוף לחזור הביתה. הם ממתנים עד היום. ועד היום הם משייכים את עצמם לכפר שנטשו, ושחדל מזמן מלהתקיים. הם, וביניהם ונכדיהם וניניהם אחרים.

אם נותר ביכלל מיעוט ערבי גדול במדינה, הרי זה ביגלל שתי סיבות. תושבי הגליל לא הספיקו לברוח בעת הכיבוש, כי ההתקדמות של כוחות צה"ל באזור זה היתה מהירה מדי, ולמען הצורך הצבאי הזה ויתר הפיי קוד היהודי על פעולת הגירוש. פה ושם, כמו באיקרית ובבירעם, נעשה נסיון לתקן את "המעוות" אחרי שוך הקרבות, ולהבריח את התושבים בכל זאת. אך ברוב המקומות זה היה מאוחר.

אוכלוסיית נצרת ניהלה מפני שמפקד הכוח הכובש, קצין יהודי-קנדי בעל-מצפון, פשוט סירב למלא פקודה מפורשת לגרשה.

במשולש נשארה האוכלוסייה הערבית על אדמתה מפני שחבל-ארץ זה כלל לא נכבש. הוא הועבר לידי ישראל עליידי המלך עבדאללה, בהסכם שביתת-הנשק, בתנאי מפורש שלא יאונה רע לתושבים. זהו הסיפור האמיתי. אין הוא נעים ביותר, אם כי אינו כה שחור כפי שמתארת אותו התעמולה הערבית, המייחסת לנו כוונה זדונית מוכנה מראש. מה שקרה אין להשיב. נוצרה מציאות חדשה. הישאלה היא עכשיו כיצד להגיע לפיתרון שיאפשר לפצע עמוק זה להגליד. כי כל עוד לישראל פתוח, לא יהיה שלום — לא היום, לא מחר, לא לעולם.

אחריו, בנימין!

הוויכוח האחרון בתוכנית מוקד ריתק אותי. לא בשל תוכנו (הרבה מהדברים היו דיבריה-הבל), אלא בשל הרכבו.

הטלוויזיה היא כבואה של המדינה. על המירקע אפשר לראות מי נמצא, ב"חוק" המחנה, בתוך הקונסונס, ומי נשאר בחוץ, וכאשר רואים היכן נמצא המחנה, ואת מי הוא כולל, ניתן להבין את מצב המדינה.

ובכן, היה איזון, כנדרש. אחד אש של הליכוד, איש אחד של המערך, יעקב מרדור, (שלא ידע על מה הוא מדבר, ומישפט אחד שלו לא התקשר עם רעהו, אלא בדרך הסתירה והי-בילבול) וחיים בר-לב (ש-דיבר דווקא דיברייטעם).

השלישי היה האלוף (מיל') בנימין פלד. פלד הוא איש הימין הקיצוני. הוא איש להשלים את התמונה היה צריך להור-פעע מולו איש מתנהג-הש-לום הרדיקלי. למשל: הי-אלוף (מיל') מתיתיהו פלד, מרדור מול בר-לב, פלד מול פלד — זה היה סביר, אבל לא הביאו את מתי-פלד, ולא כל אדם אחר כמוהו. הכיסא הרביעי נש-

פלד

אר ריק, וכדי שלא ירגישו בכך, הושיבו עליו מישגה. את אהוד יערי, הוא התאים למקום כמו חרש-אילם לתחרות נאומים. כאיש-הטלוויזיה, אסור לו להשמיע דיעות. התר-

בעיית-הפליטים. העורכים שאירו את השאלה בלי מענה נחרץ, ועל כך מגיעה להם תודה. הם חרגו מן השיגרה התעמולתית.

כדאי להרהר על נושא זה שנית. בעיית-הפליטים מרעילה את היינו עד היום, והיא מטילה צל-ענק על עתיד המדינה וסיכוייה-השלום.

איך היא נוצרה? מה האמת ומה השקר בטענות של תועמלני שני הצדדים, שהעלו גיריה במשך שנים כה רבות. עד כי כל זיקה לאמת ההיסטורית אבדה גם לאלה וגם לאלה?

כעדר-איה הוזכר לא רק את המאורעות, אלא גם את מצבי-הרוח הדינאמיקה של התהליך, נתי את תשובתי באחד מפירקי סיפרי מלחמת היום השביעי. הייתי רוצה לחזור כאן על עיקרי הדברים. כי עתה, כאשר תמונות הסידרה עוד עומדות לנגד עיני הציבור כולו, יהיו הדברים מובנים יותר.

לדעתי לא היתה מעולם בריחה של ערביי פלסטין. לדעתי גם לא היה גירוש של ערביי פלסטין. היה תהליך מתמשך שסיבותיו השתנו מתודש לחודש. בכל שלב ושלב השתנו מניעי הצדדים ולבשה הטראגדיה של המיל-חמה צורה חדשה.

אני מחלק את התהליך הזה לשלושה שלבים עיקריים. שלב א': מיום ההחלטה של עצרת האום ועד סמוך להכרזת המדינה.

יש לזכור כי תוכנית-החלוקה הציעה מדינה יהודית שבה היו כימעט מחצית התושבים אמורים להיות ערביים. הערבים, שהתנגדו לחלוקה, טענו שהדבר אינו אפשרי. החרו-החוקיקו אחרים הבריטים, ולאחר מכן גם האמריקאים, כאשר נסוגו מרעיון החלוקה.

שמע שבאותה תקופה היה לערבים עניין להוכיח כי אין ערבים יכולים לחיות תחת שלטון יהודי, וליתור דים היה עניין להוכיח את ההיפך. אם אכן היו קריאות של מנהיגים ערביים לבני-עמם לנטוש את בתיים שב-סביבה יהודית (הדבר מעולם לא הוכח בצורה כלשהי) הרי זה סביר רק בתקופה זו. וסביר גם כי בעת נפילת הפיה הערבית, למשל, ביקשו דויד בנגוריון ועמיתיו באמת ובתמים למנוע את בריחת התושבים הערביים משם. הבריחה פשוט לא תאמה את התעמולה היהודית באותו שלב.

החל בראשית אפריל, כאשר זוועת דיר-יאסין הטילה את מוראה על הערבים, גברה הבריחה הספוגנית. הערביים היו משוכנעים כי היהודים ירצחו את כולם — גבר, אשה וילד — כפי שעשו באותו כפר אומלל.

איני סבור כי בתקופה זו היתה קיימת מדיניות יתר-דית מכוונת לגירוש הערבים. גם בלי מדיניות כזאת ברחו הערבים מן הכפרים שכבשנו. לא פעם נכנסתי לבית שבו עוד היו הסירים המים על התנור. שלב ב': מתקופת ערביה-המדינה ועד להפוגה השנייה, בסוף יולי.

בתקופה זו היה להגנה עניין ליצור שטחי-כיבוש רצופים, לקראת הפלישה הצפונית של הצבאות הערביים. או גורשו התושבים הערביים במתכוון, ובלי חוכמות. במקומות רבים היה גירוש הערבים מרכיב חשוב בתיכ-נול המביצע כולו. כך סיפר פעם יגאל אלון כי בעת התיכונן של כיבוש צפת נעשה הכל כדי "להקל על יציאת הערבים". כך היה גם בבית-שאן ובמקומות רבים אחרים.

איני סבור כי אז כבר היתה מחשבה מגובשת לגירוש כל האוכלוסייה מן השטח שנכבש עלי-ידינו. כי עדיין היה נטוש או הקרב הבינלאומי בין חלוקת-הארץ ובין רעיון-הנאמנות.

שלב ג': מחודש יולי 1948 והלאה. בשלב זה השתנו כל הנתונים. המדינה כבר היתה קיימת, ולוויכוח הבינלאומי שוב לא היתה משמעות מעשית. ברית-המועצות וארצות-הברית היו לצדינו. בר-קברות הקשים שהתנהלו בין שתי ההפוגות (אמצע יולי)

את הצהרת דויד בנגוריון על הקמת המדינה שמעתי כימעט במיקרה. עמדנו לצאת לפעולה, לכיבוש הכפר אל-קובאב בכביש ירושלים (מישמר אילון של היום), כשישנו צעק שהרדיו משדר את טכס הקמת-המדינה. נכנסנו לשעה קלה לחדר-האוכל של קבוצת חולדה (אשר לנו, החיילים, היתה הכניסה אליו אסורה). שמעתי בחצי-אוזן קטעים מן השידור, ולא התרשמתי ביותר. את ניחוס המגילה כתב בנגוריון, ולבנגוריון פשוט לא היה שום כישרון-כתובה. זהו מיסמן יוש, בלי השר-אה, בלי מעוף. משהו שכתב פוליטיקאי מן המניין, לא משורר או איש-רוח.

סיקרן אותי רק פרט אחד: מהו שם המדינה החדשה? הסתבר כי קוראים לה, "מדינת ישראל". השבתי אז (וחושבני גם כיום) שלא נבחר שם מוצלח ביותר.

מדוע לא נקראה, למשל, "מדינת ירושלים"? זהו שם השייך למקום, לארץ. הוא היה מתקבל ביתר-קלות על דעת הערבים, ש-קשה להם לבלוע שם ה-שייך לעם אחד, זהו שם הידוע בעולם כולו. הרי מעורר בארצות רבות רג-שות עמוקים. גם הצלבנים קראו כך לממלכתם.

על כל פנים, הטכס נר-אה לי או בלתי-חשוב למ-די. ולא בלי סיבה: לגב-נו, אנשי החטיבות הלוח-יות, היתה מדינת-ישראל קיימת מזמן. החזקנו בשטחים רחבים, קיימנו בהן שלטון, ואיש לא יכול היה להוציאנו משם אלא במלחמה. לכן נראו לנו הוויכוחים באום-חטרי כל עניין. נדמה לי שבסידרה נמוד האש השתנתה קצת הפרוי-פורציה, אולי ביגלל העובדה שהמלחמה עצמה כימעט ולא צולמה, בעוד שדיוני האום סוקרו בהרחבה. מדינת-ישראל לא היתה קמה ומתקיימת בלעדינו. אבל היא היתה בהחלט קמה ומתקיימת בלי אותו טכס קטן בשדרות רוטשילד בתל-אביב.

בנגוריון

שאו נס ציונה

קראתי בעיתון כי הוריים השכולים בנס-ציונה נגעו קשה ביוס-הזיכרון, והגישו לאחר מכן מחאה נגד הרשות המקומית. בדרכם לתפילה, כך נאמר, נתקלו ההורים בדגלים שהונפו ברחובות, וביניהם דגלים מצריים. מכיוון שבניהם נפלו במלחמות נגד מצרים, געע בהם הדבר-עם כל הכבוד להורים אלה, אני מרשה לעצמי - בדחילו ורחימו - לאמר להם שהם טועים.

בני נס-ציונה שירתו, במלחמת-העצמאות, בגדוד 52, הגדוד של בני-המושב, ונתקלתי בהם לא פעם במהלך הקרבות. על גיבעה חשופה בשם עיבדיס, ליד נגבה, ראיתי אותם ביום הגדול ביותר של גודום, שהיה גם היום הגדול והמכריע במלחמה כולה — היום שבו נשברה סופית ההסתערות המצרית על תל-אביב. כאשר עשו הפוגים היתמר מעל לגיבעה, כאשר המיקלע האחרון החל מגמגם, כאשר ההורים והפעוצים מילאו את השר-חות שחפרו בחופזה — לדמתי להורים.

דבר אחד אני יכול לקבוע בביתחה גמורה: הם לא שנאו את המצרים. איני בטוח מה היה היחס לאויב בשאר החזיתות, ומה התרחש בלב החברים שלחמו בלגיון הירדני במיוחד ובצבא הסורי בצפון. אך אני בטוח לגבי מה שהתרחש אצלנו, בדרום. לא היתה שינאה, היה מין כבוד נסתר לאויב, שמד באימץ-לב בקרבות חילייקאת ועיראק-סואדן, שהחזיק מעמד בכיתור של כיס-הלוג'ה, היה כבוד לשבויים.

אבא קובנר, משורר שבא מגטו וילנה, ושהביא את הפרטינזים את סינגון הצבא הסובייטי, כתב לנו "דפים קרביים" שהטיפו לשינאה, ברוח "כלבידם דינם מוות!" חיבבנו את קובנר, שנראה לנו קצת תימהוני בקסדה שלו, ואהבנו את הדפים הקרביים שלו. אך היינו למיקרא סינגונם, זה לא היה סינגוננו.

הבנים האלה, שלחמו בדרום, לא שנאו את האויב. הם לא לחמו כדי להרוג. הם לחמו כדי להגן עליכם, הורים יקרים, ועל המדינה החדשה. הם היו בטוחים, כפי שהיינו אז בטוחים כולנו, שאחרי המלחמה יבוא השלום. ואף כי התממהה — השלום בא, לפחות השלום עם המצרים. הדגלים שהונפו בנס-ציונה באו לסמל את ההישג הזה.

יותר לכת להתגאות בשלום הזה, וגם בדגלים האלה, לולא הבנים שלכם וחבריהם, שהחזיקו מעמד כאשר גורל המדינה היה תלוי בדרום על חוט-השערה ביוני וביוני 1948, הדגלים האלה לא היו מתנופפים בנס-ציונה כדגלי-שלום.

סירים על התנור

ועוד בעיקבות עמוד-האש. בפרק האחרון הוזכר — כימעט ברמז — איך נוצרה